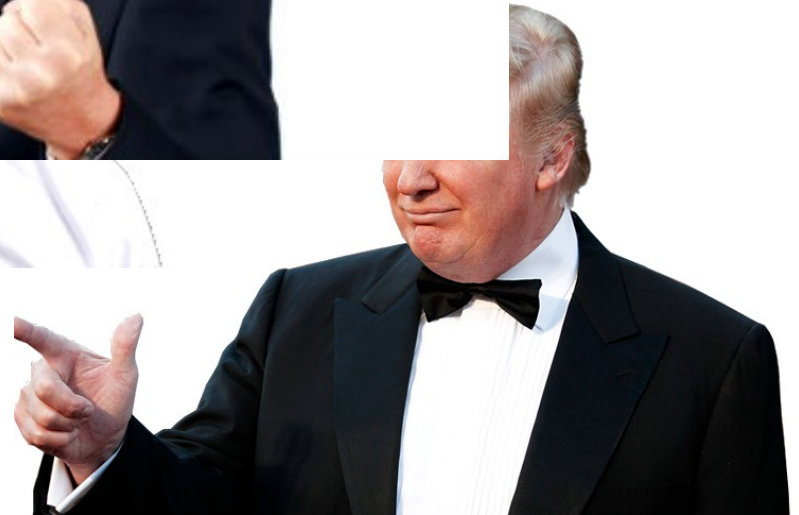

Komparativní metoda

Peter Spáč

7.11.2019

Příklad z praxe

Srovnajte pozici prezidenta
v ČR a Německu

Příklad z praxe

- **Prezident ČR:**
  - Je volen přímo občany
  - Funkční období – 5 let
  - Vrchní velitel ozbrojených sil
  - Uděluje amnestie, ...
- **Prezident Německa:**
  - Volen na 5 let
  - Volen nepřímo
  - Kompetence: ...

Základní bod

Jednoduché srovnání $\neq$ komparativní metoda

Komparace

- Komparace jako přirozená cesta dávání věcí do kontextu a jejich interpretace
- Lepší pochopení charakteristik konkrétního případu přes komparaci s jiným případem
- Úrokové sazby na spořicí účet banky XY
- Postavení prezidenta v poloprezidentské a parlamentní demokracii

*„What should they know of England
who only England know?“*

Rudyard Kipling

Komparativní metoda

- Debata o její podstatě
- KM není pouze zaměření pozornosti na více případů
- Patří mezi základní metody
- Odhaluje empirické vztahy mezi proměnnými

Proměnné - druhy

x Y z

- **Nezávislé** - předpokládaná příčina (x)
- **Závislé** - předpokládaný následek (y)
- „**Třetí**“ proměnné (z):
  - Intervenující
  - Zdánlivě působící / náhodné
- Jejich odlišování je nevyhnutné pro pochopení (nejen) komparativní metody

KM vs. jiné postupy

- Komparativní metoda vs. experiment a statistické metody
- Všechny mají shodné cíle:
  - Odhalují empirické vztahy mezi proměnnými
  - Kontrolují vlivy jiných proměnných
- Nejsilnější je experiment, problém je v možnostech jeho reálného využití

Experiment

- Výzkumník manipuluje s nezávislou proměnnou
- Neúčelové rozdělení vzorku na výzkumnou a kontrolní skupinu zajišťuje kontrolu vlivu ostatních proměnných
- Příklad z medicíny:
  - Výzkumná skupina dostává lék, kontrolní placebo
  - Porovnání výsledků na konci určí účinek léku
- **Silná stránka** – silná kontrola třetích proměnných
- **Problém** – limitované využití v politologii

Statistické metody

- Pracují s velkým počtem případů
- Kontrola vlivu jiných proměnných uskutečňovaná pomocí výpočtů (slabší jako experiment)
- Proti experimentu mnohem rozsáhlejší využití v politologii
- Jaký je efekt vzdělání na volbu krajní pravice?

KM vs. jiné postupy

- KM a experiment:
  - Komparativní metoda má slabší kontrolu jiných proměnných než experiment
  - *„Komparativní metoda není ekvivalent experimentu, pouze jeho nedokonalá náhrada“* (Lijphart)
- KM a statistické metody:
  - Podobná povaha, často je odlišuje pouze počet případů
  - Kombinace ve výzkumu

Vývoj v politologii

- Po druhé světové válce politologie často jako synonymum pro *comparative politics*
- 50. léta a referenční příklady:
  - Časté výzkumy s použitím tzv. referenčních případů
  - „Vhodně“ zvolený jiný příklad pro potvrzení vlastní argumentace
  - Ideová zabarvenost
  - Tento postup není komparativní metodou

Muži neumí vládnout

- ...argumentace ve prospěch žen ve vrcholových politických funkcích...
- Příklady: Margaret Thatcher, Tarja Halonen, Angela Merkel, Julia Gillard, Nicola Sturgeon
- A nakonec „komparace“ potvrzující ústřední argumentaci

Muži neumí vládnout

Vývoj v politologii

- Pozdější vývoj:
  - Globální analýzy
  - Analýzy menšího počtu případů
- Blondel:
  - Sledoval velký počet proměnných (struktura vlády, stranický systém, volební systém, byrokracie, armáda, referendum, média)
  - Cíl – utřídit státy do 5 specifických typů režimů
- Jiné významné práce – Lipset a Rokkan, Lijphart,...

Interpretace komparativní politologie

1. Případové studie cizích států
2. Porovnání určitých aspektů 2 a více zemí
  - Empirický základ pro komparativní metodu
3. **Používání komparativní metody**

Použití KM

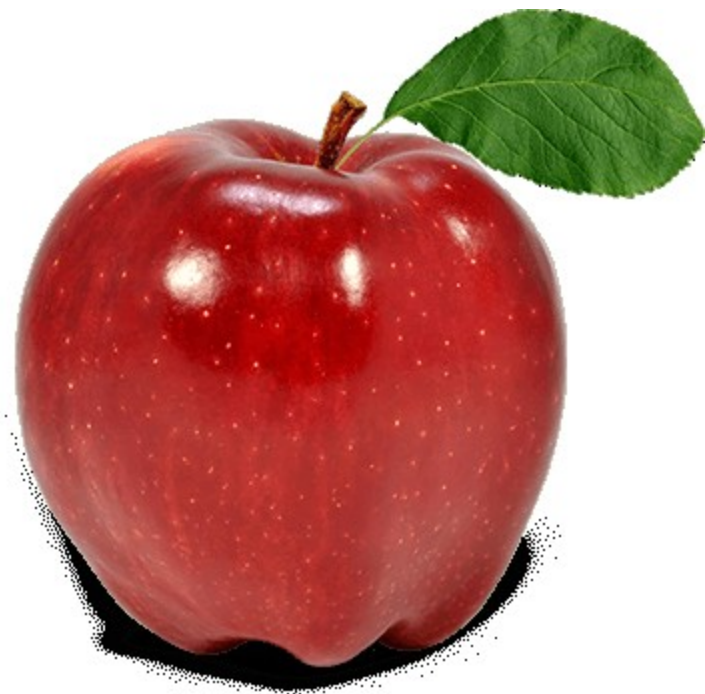
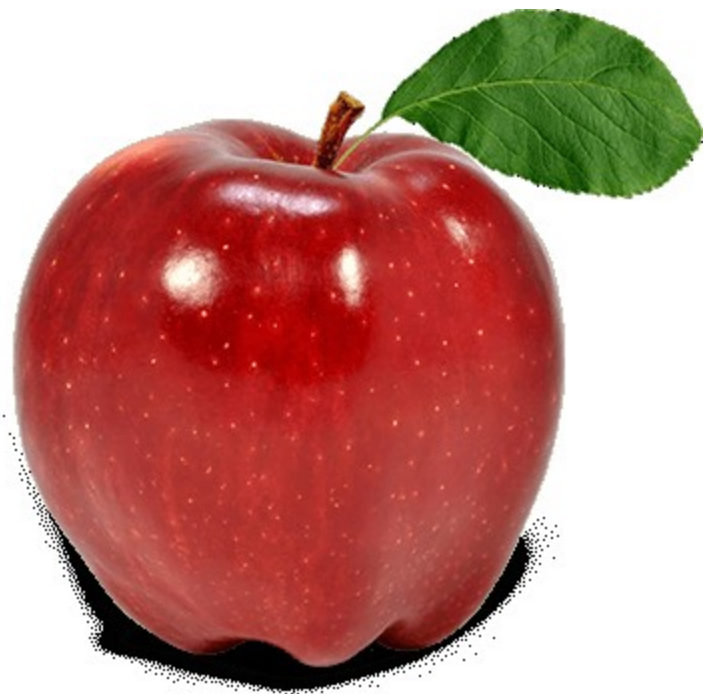
- Základní (nepřekvapující) fakt:
  - Komparativní metoda je metoda
- Při tvorbě výzkumu výběr metody přizpůsobujeme výzkumným otázkám a ne naopak
- Klíčový aspekt KM – výběr případů

Výběr případů - cíle

- **Maximalizovat výzkumné pokrytí:**
  - Případy mají izolovat zkoumaný vztah mezi proměnnými
- **Minimalizovat pokrytí chyb:**
  - Vybírat reprezentativní případy, ne unikátní a nezvyklé
- **Kontrolovat vnější vlivy:**
  - Výběr má minimalizovat efekt třetích proměnných

John Stuart Mill

- Dva případy (A, B) jsou totožné až na to, že:
  - x bylo přítomné v **A**, ale ne v **B**
  - v **A** došlo k y , zatímco v **B** ne
- Interpretace – x způsobuje y
- V praxi takovou shodu není možné najít → optimální stav, jemuž je možné se snažit ve výzkumu přiblížit

Výběr případů - pravidla

- Případy nevybíráme podle závislé proměnné

- Proč?

Výběr případů – závislá proměnná

- Výzkum podmínek, za jakých dochází k vypuknutí války
- Do výzkumu je vybráno 15 případů, jenž vedly k vojenskému konfliktu
- Je tento postup správný? Pokud ne, co je potřebné změnit?

Výběr případů – závislá proměnná

- Při designu výzkumu je závislá proměnná irelevantní
- Výběr případů na základě hodnoty závislé proměnné jde úplně **proti smyslu** komparativní metody
- Úmyslný výběr pouze případů se stejnou hodnotou závislé proměnné může zpochybnit samotný výzkum (v závislosti od jeho cílů)

Výběr případů - pravidla

- Případy nevybíráme podle závislé proměnné
- Výběr případů podle největší shody (*Most similar case selection*)
- Výběr případů podle největšího rozdílu (*Most different case selection*)

Proměnné – druhy (2)

x Y z

- **Nezávislé** - předpokládaná příčina (x)
- **Závislé** – předpokládaný následek (y)
- „**Třetí**“ proměnné (z):
  - Intervenující
  - Zdánlivě působící / náhodné
- Jejich odlišování je nevyhnutné pro pochopení (nejen) komparativní metody

Výběr případů – *most similar CS*

- **Jaké případy:**
  - Odlišují se co možná nejvíc v nezávislých proměnných
  - Jsou si co nejvíc podobné v intervenujících/nepravých proměnných
- Kontrola třetích proměnných – pokud budou mít na závislou proměnnou vliv, bude v každém z případů stejný
- Jediný rozdílný efekt tak může vyvolat pouze nezávislá proměnná
- Čím víc jsou si případy podobné, tím jistější je výzkum

Příklad – most similar CS

- **Proměnné:**
  - Nezávislá (x) – volební systém
  - Závislá (y) – zastoupení žen v parlamentu
  - Třetí (z) – legislativa o zastoupení genderu, politická kultura, výběr kandidátů ve stranách
- Pro výzkum hledáme případy s co nejvíce rozdílným x a nejvíce podobnými z
- V překladu hledáme státy s co nejvíce podobnými charakteristikami s výjimkou volebního systému

Příklad – most similar CS

- Možnosti řešení:
- VB (většinový systém) a např. Belgie (poměrný)
  - Je splněna podmínka podobnosti třetích proměnných?
- Části VB navzájem
  - Odlišné volební systémy – většinový (Westminister), systém jednoho přenosného hlasu (Sev. Irsko), smíšený (Skotsko, Wales)
  - Velká podobnost třetích proměnných

Výběr případů – *most different CS*

- **Jaké případy:**
  - Podobají se co nejvíc v nezávislých proměnných
  - Jsou co nejvíc odlišné v intervenujících/nepřímých proměnných
- Přesný opak *Most similar case selection*
- Kontrola třetích proměnných je v tom, že pokud má nezávislá proměnná vliv na závislou, tak efekt tohoto vlivu bude v každém případě stejný

Příklad – most different CS

- **Proměnné:**
  - Nezávislá (x) – volební systém
  - Závislá (y) – zastoupení žen v parlamentu
  - Třetí (z) – legislativa o zastoupení genderu, politická kultura, výběr kandidátů ve stranách
- Pro výzkum hledáme případy s co nejvíce podobným x a nejvíce rozdílnými z
- V překladu hledáme státy s co nejvíce odlišnými charakteristikami, které ale mají podobný volební systém

Příklad – most different CS

- Možnosti řešení:
- Skotsko a Wales:
  - Smíšený volební systém
  - Problém – podobnost ve třetích proměnných
- Odlišné státy s listinným poměrným systémem (výběr „nejméně zlých“):
  - Švédsko a Portugalsko
  - Holandsko a Izrael
  - Česká republika, Belgie a Norsko

Most similar nebo most different?
(pokud kravata je nezávislá proměnná)

Most similar nebo most different?
(pokud kravata je nezávislá proměnná)

Příklad – výběr případů

- „Vliv času konání zkoušek na právnické fakultě MU na jejich výsledky“
- **Proměnné:**
  - Nezávislá (x) – čas konání zkoušky
  - Závislá (y) – průměr známek
  - Třetí (z) – objem literatury v kurzech, forma zkoušky (písemná/ústní), stupeň (bc./mgr), povinný/volitelný kurz
- Jaké případy si mám vybrat, pokud postupuji technikou **most similar case selection**?

Příklad – výběr případů

- „Vliv času konání zkoušek na právnické fakultě MU na jejich výsledky“
- **Proměnné:**
  - Nezávislá (x) – čas konání zkoušky
  - Závislá (y) – průměr známek
  - Třetí (z) – objem literatury v kurzech, forma zkoušky (písemná/ústní), stupeň (bc./mgr), povinný/volitelný kurz
- **Odpověď:**
  - Co nejvíc podobné zkoušky v odlišném čase
  - Např. všechny písemné zkoušky bc. stupně, volitelné kurzy s nákladem 250 stran textu

Příklad – výběr případů

- „Vliv druhu česneku na úspěšné odplašení blízkých upírů“
- **Proměnné:**
  - Nezávislá (x) – druh česneku (dle země původu)
  - Závislá (y) – úspěšnost v odplašení upírů (v %)
  - Třetí (z) – věk upíra, původ upíra (Transylvánie/jinde), žízeň upíra, vlastnosti upíra (realistické/jako Edward Cullen)
- Jaké případy si mám vybrat, pokud postupuji technikou **most different case selection**?

Příklad – výběr případů

- „Vliv druhu česneku na úspěšné odplašení blízkých upírů“
- **Proměnné:**
  - Nezávislá (x) – druh česneku (dle země původu)
  - Závislá (y) – úspěšnost v odplašení upírů (v %)
  - Třetí (z) – věk upíra, původ upíra (Transylvánie/jinde), žízeň upíra, vlastnosti upíra (realistické/jako Edward Cullen)
- **Odpověď:**
  - Různé typy upírů, proti kterým je použit stejný druh česneku (španělský)
  - Např. staří i mladí upíři, z Transylvánie i odjinud, žízniví i bez pocitu žízně

Výběr případů - zásady

- Most similar anebo most different
- Nevybírat případy podle hodnot závislé proměnné
- **Vždy** zdůvodnit svůj výběr

Počet případů

- Neexistuje univerzální odpověď, jaký počet případů je optimální
- V praxi nejednou náročné najít dostatek případů → do výzkumu je řazeno všechno, co je k dispozici
- Základ spočívá v tématu výzkumu a výzkumných otázkách → ty určují podmínky a nároky výzkumu

Výhody komparativní metody

- Informace v kontextu
- Zlepšení klasifikací
- Formulace a testování hypotéz
- Predikce

Informace v kontextu

- Komparace je implicitně obsažena v každodenních činnostech i ve výzkumu
- I výzkumu jedné události anebo případu pomáhá zasazení do kontextu anebo komparování
- Kontext potlačuje etnocentrismus a umožňuje pochopit diverzitu politického světa

Klasifikace

- Nevyhnutně propojené s komparováním
- Komparace vychází z existujících klasifikací a její zjištění mohou přispět k jejich zlepšení
- Příklad – národ a stát:
  - Původní chápání: národ = stát
  - Identifikace různých modelů vztahu národa a státu vytvořila pobídku k vytvoření jejich klasifikace

Formulace a test hypotéz

- Izolace vlivu třetích proměnných umožňuje testovat kauzální vztahy
- Vliv volebních systémů na stranické systémy není možné testovat na jednom případě
- Deviantní případy jako ukázka nesprávných hypotéz a důvod pro jejich úpravu a tvorbu nových

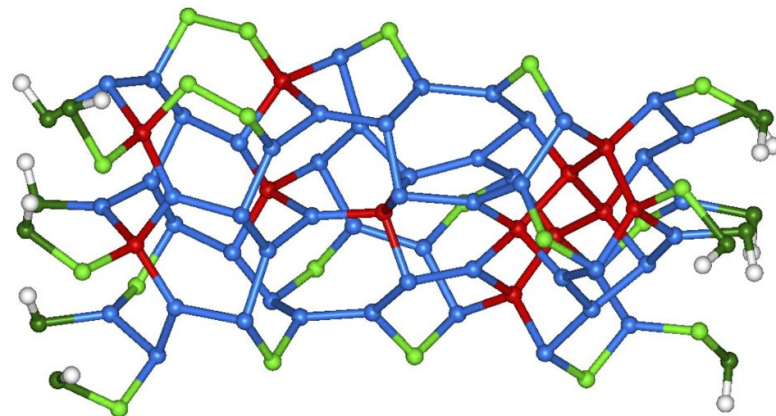
Limity komparativní metody

- Mnoho proměnných, málo případů
- Cestovatelský problém
- Galtonův problém

Mnoho proměnných, málo případů

- Rozmanitost politického světa

- V praxi je těžké najít dostatek případů pro kontrolu všech třetích proměnných
- Problém tak je ve schopnosti izolovat samotný zkoumaný vztah nezávislé a závislé proměnné

Mnoho proměnných, málo případů

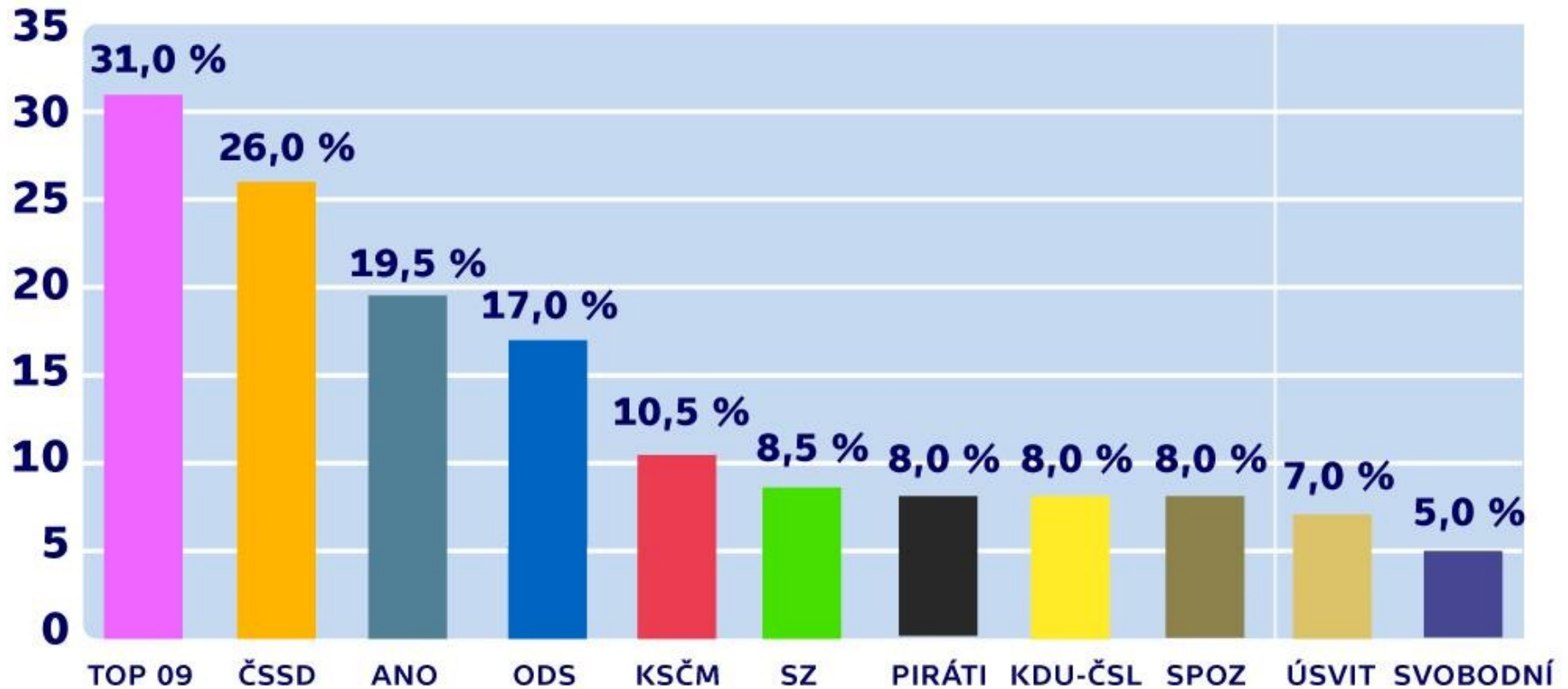
- Jak to řešit? (Lijphart)
- Zvýšení počtu případů
- Sloučení více proměnných do jedné
- Soustředění se pouze na klíčové proměnné

Cestovatelský problém

- Odlišné **chápání** konceptů v čase a prostoru
- Odlišná **operacionalizace** totožně chápaných konceptů
- Volba podle stranické identifikace:
  - **USA** – měřené názory voličů registrovaných k primárkám
  - **Evropa** – data tohoto typu často nedostupná, nutná (nedokonalá) alternativa

VOLEBNÍ POTENCIÁL V PRAZE

Galtonův problém

- Přítomnost **externích** faktorů majících vliv na zkoumané případy
- Pokud jsou příčiny vztahu externí (mezinárodní, globální), komparace nemusí poskytovat adekvátní zjištění → případy nejsou navzájem nezávislé
- Výběr volebního systému v bývalých koloniích – vliv jejich bývalé mocnosti
- Legislativa států EU